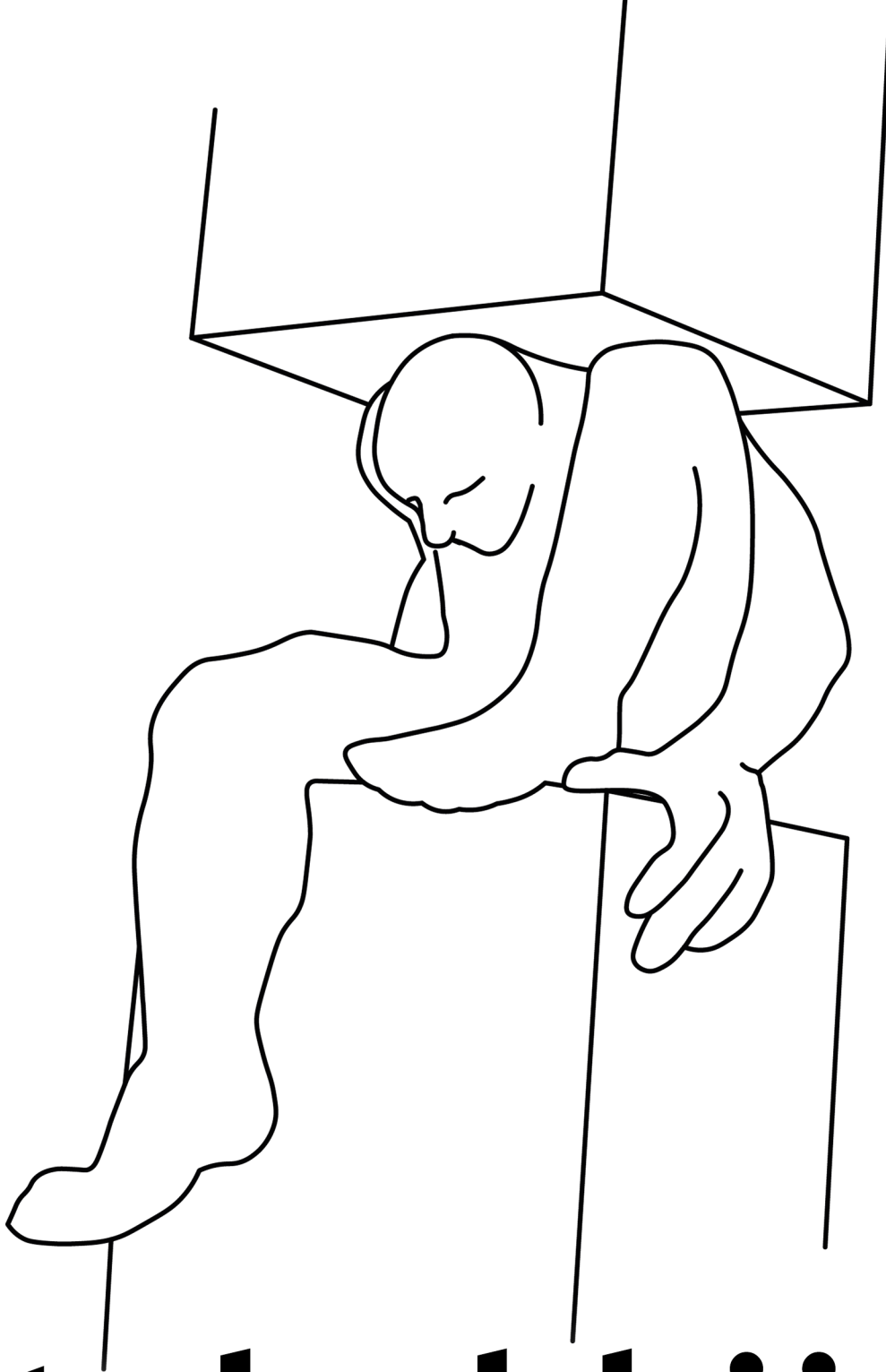

noktasız

e-ISSN: 2757-7430

düşünce dergisi

sayı 14
güz 2025

tahakküm

Yayımcı ve Yayın Yönetmeni
Suat Kutay KÜÇÜKLER

Felsefe Alan Editörleri
İrem BAYRAKTAR
Zeynep İlayda ÖZKURT YUMAK

Mimarlık ve Sanat Tarihi Alan Editörü
Hande Beril KÜÇÜKLER

Dil ve Çeviri Editörleri
Dilan BOZKURT
Tuğba DURAN

Yayın Kurulu Üyeleri
Buse GÜRELİ
Elif ÖZMEN

Mizanpaj
Hande Beril KÜÇÜKLER

Yazışma Adresi
iletisim@noktasizdergi.com

e-ISSN: 2757-7430

 /noktasizdergi
 www.noktasizdergi.com

Tahakküm.

İnsan varoluşunun her alanında bir “tahakküm” görmek mümkündür. Dil, sanat, politika, toplumsal ve hatta kişisel ilişkiler, tahakküm kurma girişimlerinin ve buna karşılık tahakkümü kırma direnişlerinin sahnesi olmuştur. Tahakküm kavramı, karşıtıyla kurduğu zorunlu ve içsel bir diyalektik ilişki ile insan varoluşunun her alanında aynı zamanda tahakküme karşı özgürleşme pratiklerinin de ortaya çıkmasını sağlamıştır.

Tahakküm kelimesinin etimolojisinde, Arapça'da hkm kökünden gelen “yargıçlık veya egemenlik yetkisine sahip olma, egemenlik taslama, keyfi yönetim” anlamları durmaktadır. Dolayısıyla bir tahakküm sorgusu, tahakküm eden faili, diğer bir deyişle egemen olanı, iktidarı veya güç sahiplerini sorgulamayı beraberinde getirecektir. Tahakküm, bir “gönüllü kulluk” ile mi kurulmaktadır yoksa “rızanın imalatı” mı söz konusudur?

Noktasız Dergi, on dördüncü sayısında “tahakküm” başlığını ele alıyor.

Noktasız Dergi, aşağıdaki dizin ve kataloglara dahil edilmiştir:
EuroPub: Directory of Academic and Scientific Journals, Directory of Open Access Scholarly Resources (ROAD), Eurasian Scientific Journal Index (ESJI), Scientific Journal Impact Factor, Academic Resource Index, Directory of Research Journals Indexing (DRJI), idealonline

içindekiler

■ MAKALELER

01 **KADIN DAYANIŞMASI VE
KADIN ÖRGÜTLENMELERİ**
Hatice Tezer ASAN

■ DÜŞÜNCE YAZILARI

22 **BASKININ ZİNCİRİ VE BENLİĞİN DEVİNİMİ**
Almira CAMGÖZLÜ

28 **KÜLTÜR ENDÜSTRİSİNİN TAHAKKÜMÜ**
Beril YAZICI ÖZEL

32 **TAHAKKÜM İÇİNDE KADIN KADIN
İÇİNDE TAHAKKÜM**
Derya YILDIRIM

36 **UTANCIN KISKACINDA TAHAKKÜMÜN SESSİZ
İZLERİ**
Seher GÜNDÜZ

■ İNCELEME YAZILARI

40 **ERKEK KİTABI: TOPLUMUN ERKEKLİK ALGISININ
DİLİMİZDE VE EDEBİYATIMIZDAKİ İZ DÜŞÜMLERİ**
Beyza BAYRAK

■ ÇEVİRİLER

43 **ERMENİSTAN İÇİN NE KADAR ÜZÜNTÜ DUYMALİYİZ?**
Oran RABER
Çeviri: Suat Kutay KÜÇÜKLER

DOSYA DIŞI

■ MAKALELER ■

**TARİHİ ÇORLU EVİ'NİN HALK BİLİMSEL
AÇIDAN DEĞERLENDİRİLMESİ**
Elif VATANSEVER

48

Erkek Kitabı: Toplumun Erkeklik Algısının Dilimizde ve Edebiyatımızdaki İz Düşümleri

Beyza BAYRAK

Prof. Dr. Gülden Sağol Yüksekaya, Dr. Zahide Parlar, *Erkek*, Kesit Yayınları, İstanbul, 2022, 479 s.

İnsan daha dünyaya gelmeden evvel sahip olduğu bedene ve cinsiyete göre toplumsal cinsiyet kişi üzerinde tahakküm kurmaya başlar. Nitekim cinsiyeti öğrenilen bebek için yapılacak ilk şeylerden biri, erkekse mavi renk, kızsız pembe renk kıyafetler almaktır. Böylelikle daha dünyaya bile gelmemiş olan bebek, cinsiyetçi bakış açısıyla şekillendirilmeye

DOI: doi.org/10.5281/zenodo.14889475

başlamış olur. Bu bağlamda toplumda bireye cinsiyetinden ötürü yüklenen roller, toplumsal cinsiyeti doğurur. Bahis konusu bu roller, toplumdan topluma değişiklik gösterebilmekle beraber bazı roller ise evrenseldir. Kısacası özünde toplumsal cinsiyet, biyolojik cinsiyetin varlığına ihtiyaç duysa bile ikisi arasındaki ilişkide hükmeden taraf konumundadır.

Bizim topraklarımızda kadının ve kadın sözcüğünün uğradığı muamelelere nispeten erkek ve erkek sözcüğü tahtının sallanmasına pek müsaade etmemiştir. “Erkeklik” namına erkekten beklenenler koşullara ve zamana bağlı olarak değişiklik göstermişse de bu beklentileri yerine getirdiği takdirde erkek, kadının aksine kendini sıfırdan var etme mücadelesi içinde olmamıştır. Zaten toplumda yüceltilen konumda olan, iktidarı elinde bulunduran erkek, içinde bulunduğu dönemin ve toplumun erkeklik rollerini yerine getirip getirmemesine göre kendi konumunu belirlemektedir. Elbette erkekten beklenen toplumsal cinsiyet rolleri, üzerinde durmadan geçebileceğimiz yahut çok basite indirgeyebileceğimiz roller değildir.

Bu doğrultuda Prof. Dr. Gülden Sağol Yüksekaya ve Dr. Zahide Parlar’ın editörlüğünü yaptığı *Erkek* kitabı, toplumsal cinsiyete ilişkin erkeklik algısı ve rollerinin özellikle dilimizde ve edebiyatımızdaki, sonra diğer başka alanlardaki kaçınılmaz yansımalarını tarafsız ve bilimsel bir şekilde inceleyen yazıların bir araya getirildiği monografik bir çalışma olarak karşımıza çıkmaktadır. Kadını merkeze alan çalışmaların bolluğunun yanı sıra erkeği merkeze alan çalışmaların bir o kadar az olması, çalışmanın motivasyon kaynağını oluşturmaktadır. Bu çalışmayla erkeğin toplumsal cinsiyete dayalı rolleri, erkek ve erkek(lik) algısı, erkeğin iktidarı gibi konular sorgulanmak istenmiştir.

Erkek kitabı, içindekiler ve sunuş bölümleri dışında dört ana bölümden oluşmaktadır.

Bölüm adları ve sayfa aralıkları şu şekildedir:

1. Bölüm. Erk ve Erkek (s. 13-113)
2. Bölüm. Erkeğin Cinsiyete Dayalı Roller (s. 117-185)
3. Bölüm. Erkeğin Adı (s. 187-352)
4. Bölüm. Erkek(lik) Algısı (s. 353- 479)

Toplamda on beş yazıdan oluşan kitabın ilk iki bölümünde üç yazı, üçüncü bölümünde beş yazı, son bölümünde ise dört yazı bulunmaktadır. Sunuş bölümünde kitabın mahiyetinden ve kısaca yolculuğundan bahsedilmektedir.

Birinci bölüm olan “Erk ve Erkeklik”te, “erkeklik” kavramının “erkek” kavramından farklı bir yerde durduğu; devamlı surette değiştirilen, dönüştürülen, yeniden inşa edilmeye zorlanan bir yapısı olduğu, bu hususta erkekliğin kendi içinde hiyerarşik bir yapı arz ettiği ve bu durumun “hegemonik erkeklik” kavramını ortaya çıkardığı, farklı dönemlerin metinleri üzerinden izlenerek okuyucuya sunulmuştur. Bu bölümün “Erkek’ten Mürüvvet’e” başlıklı son yazısında ise “mürüvvet” kavramının semantik tahlilinden hareketle İslami Orta Asya Türkçesi metinlerinde dönemin hegemonik erkekliğin gerektirdiği normlar ve pratikler irdelenmiş ve bunların mürüvvet sahibi olmaktan geçtiği metinlerden örneklerle ortaya koyulmuştur.

İkinci bölümde toplum tarafından kadına ve erkeğe biçilen roller ve bu rollerin gerektirdiği özelliklerin gerek Halk Edebiyatı metinlerine gerekse modern dönem metinlerine nasıl aksettiği, bu rollerin ve özelliklerin metinlerde nasıl simgeleştirildiği üzerinde durulmuştur. Bu bağlamda erkeğin cinsiyete dayalı rolleri olarak karşılaştığımız babalık, koruyuculuk yahut mu-

hafazakârlık, savaşçı olma, kahraman olma gibi rollerinin veya erkeğe mahsus özellik ve davranış şekillerinin erkeklik inşasında nasıl yer edindiği, nasıl “erk” oluşturduğu metinler üzerinden izlenmiştir.

Üçüncü bölümde toplumun düşünüş, algılayış ve yaşam biçiminin dile yansımaları bağlamında erkeğin tercihleri, eylemleri ve özelliklerinden ötürü nasıl adlandırıldığı, nitelendirildiği ve tanımlandığı üzerinde durulmuştur. Bu hususta gerek toplumun erkeklik algısına aykırı olduğu için erkeğe toplum tarafından verilen adlar, yapılan nitelendirmeler gerekse doğacak bebeğe verilen adların mahiyeti irdelenmiştir. Kısacası bu bölümde, toplum tarafından erkeğe yönelik yapılan adlandırmaların, düşüncelerin taşıyıcısı durumundaki dile nasıl yansıtıldığı birtakım veriler ışığında okuyucuya sunulmuştur.

Dördüncü ve son bölüm “Erkek(lik) Algısı”nda dil-edebiyat birlikteliğinin edebiyat kanadında, erkek(lik) algısının edebi metinlerde nasıl karşımıza çıktığı, farklı türlerdeki metinler irdelenerek okuyucuya sunulmuştur. Bu bağlamda erkek(lik) kavramı, erkeklik görünümleri, erkeklikle ilgili araştırmaların kısa tarihi gibi konulara da değinilmiştir. Çalışmanın monografik bir çalışma olması dolayısıyla farklı yazılardan meydana gelmesi ve bu durumun erkek(lik) algısını farklı metinler üzerinden görebilmemize olanak sağlaması dikkate değer bir husustur. Nitekim biyolojik cinsiyetin çok ötesinde duran erkeklik, değişken bir yapıya sahiptir. Dolayısıyla bu bölümde yer alan yazılardan “Kadınsız Anlatılar Dizgesi: Bilge Karasu Romanlarındaki Erkek Kahramanların Karakter Yapısı” adlı yazıda irdelenen erkek(lik) algısı ile “Hamdi Koç’un Çiçeklerin Tanrısı Romanında Erkeklik Rollerini” adlı yazıda irdelenen erkek(lik) algısı farklılıklar arz etmektedir. Romanlarda-

ki erkek(lik) algısının yanı sıra şiirdeki erkek(lik) algısının tahliline ise yine son bölümde yer alan “Çağdaş Türk Şiirinde Erkek Nosyonu” adlı yazıyla erişebilmekteyiz. Bu yazıda şairlerin içine doğduğu ortama göre erkek kavramını şiirlerine yansıtışları, yani erkeklik algıları irdelenmiş, böylelikle çağdaş Türk şiirinde, erkek(lik) kavramının yerinde saymayan, değişim içinde olan yapısı örnekler üzerinden açıklanmıştır. Bu bölümün son yazısı olan “Türkçe Öğretmeni Adaylarının ‘Erkek’ Algısı” adlı yazıda ise erkek(lik) algısı, çalışmada yer alan çoğu yazının aksine kurmaca metinler üzerinden değil, hayatın içinden birtakım veriler doğrultusunda irdelenmiştir. Bu hususta araştırmacı, katılımcılara yönelttiği anketlere gelen yanıtlar doğrultusunda, 19-25 yaş aralığındaki lisans öğrencilerinin erkek kavramına yönelik algılarını tespit etmeye çalışmıştır. Araştırmacı hem geleneksel Türk aile yapısının izlerini taşıyan sonuçlar hem de bahis konusu yapının farklılaştığını gösteren sonuçlar elde etmiştir.

Sonuç olarak bu çalışmanın Türkiye’de yeni yeni başlayan erkek(lik)le ilgili çalışmalara dikkat çekeceğine ve katkı sağlayacağına dair şüphe yoktur. Nitekim edebiyatımız ve dilimiz bu çalışmadaki yazılarda incelenenlerden çok daha fazlasıdır. Bunun yanı sıra çalışma, sadece edebiyatçılar ve dilciler için değil, her zaman yanı başımızda farklı statülerde (ağabey, baba, kardeş, eş, dost, akraba vb.) gördüğümüz erkeği ve onunla ilgili tahlilleri ihtiva etmesi sebebiyle genele hitap eden bir içeriğe sahiptir. Özellikle disiplinler arası çalışma yaparken edebiyat metinlerine veya dil malzemelerine başvuranlar için de çalışmada sunulan bilgiler kaynak görevi üstlenecektir. Elbette erkek(lik)le ilgili yapılan çalışmaların, kadın(lık)la ilgili yapılan çalışmalara dolaylı yoldan katkılar sağlayacağı göz önünde bulundurulduğunda çalışmanın ulaştığı alanlar genişleyecektir.